

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi Doktori Iskola

Vámos Hanna

**Az aesopusi állatmesék romulusi szöveghagyományának
szerkezete**

A Ph.D. értekezés tézisei

Témavezető: Dr. Tar Ibolya

Szeged
2014

I. Bevezetés

A bevezető fejezet a görög–római állatmese ókori történetének rövid áttekintését tartalmazza, majd a Romulus-gyűjtemény bemutatása következik. A dolgozat ezzel a gyűjteménnyel foglalkozik részletesen, ennek szöveghagyományát igyekszik felvázolni és újrarájzolni.

A görög irodalomban az állatmesék először nem önállóan, hanem más művek betétjeiként, példázatként jelentek meg, például Hésiodos *Munkák és napok* című eposzában a sólyomról és csalogányról szóló történetet olvashatjuk. Az első mesegyűjtemény Démétrios Phaléreus filozófus nevéhez fűződik, aki Kr. e. 4. században aesopusi meséket adott ki *Αἰσωπειῶν* címmel. A későbbi időkből a görög állatmeséknek három nagy gyűjteménye ismert, a *Collectio Augustana* (Recensio I), a *Vindobonensis* (Recensio II) és az *Accursiana* (Recensio III), ezek datálása és egymáshoz való viszonya nem problémamentes. Az első görög verses gyűjtemény szerzője a Kr. u. 1. században alkotó Babrios volt. A császárkorban az állatmeséket a retorikai és az alapfokú oktatásban használták, Ailios Theon, tarsosi Hermogenés és Aphthonios Progymnasmatái a retorikai oktatás számára készült feladatgyűjtemények voltak, ezek részletesen tárgyalták a mese műfaját, eredetét, funkcióját.

A görög aesopusi állatmesék első ismert latin fordítója Phaedrus volt, aki önálló gyűjteményt hozott létre belőlük. Phaedrus nevét azonban a középkor egyáltalán nem ismerte. Helyette egy Romulus nevű szerzőhöz kötött prózai meseanyag volt forgalomban egészen a humanizmus koráig. Bár Romulusról és a gyűjteményét megelőző Phaedrus-hagyományról nem sokat tudunk, az azonban bizonyos, hogy több parafrázis is készült Phaedrus verseiből. Biztosan készült egy olyan változata Phaedrus fabuláinak, melyben a meséket még verses formában, de már nem verssoronként, hanem prózaszerűen, folyamatosan írták le, ezt szokás *Phaedrus solutus*-nak nevezni. Phaedrus verseiből egy további prózai parafrázis is készült, melynek élén egy ajánlás állt. Ebben Aesopus ajándékozta meséit urának, egy bizonyos Rufusnak. Ez alapján nevezik ezt *Aesopus ad Rufum*-gyűjteménynek, mely azonban nem maradt ránk. Ebből származik le a *Romulus-gyűjtemény*, melyet szintén nem ismerünk közvetlen forrásból. A Romulus-gyűjtemény keletkezési idejét nem könnyű megállapítani, az általánosan elfogadott nézet szerint az 5–6. században alakult ki. Számos kéziratos forrás megőrizte a romulusi meséket, ezeket két nagy családra szokás felosztani, a *recensio gallicanára* és a *recensio vetusra*. A két redakció közül a *recensio gallicana* tekinthető bővebbnek, ebben 81 mesét találunk 4 könyvre osztva. A *recensio vetus* kéziratai kevesebb fabulát tartalmaznak könyvekre osztás nélkül.

II. Kiadástörténeti áttekintés

A második fejezet a Romulus-gyűjtemény kéziratának szövegkiadásait és kommentárjait sorolja fel. Már a 15. században megkezdődik bizonyos romulusi gyűjtemények nyomtatott kiadása, és tart egészen a 20. század elejéig. A szövegkiadások négy egymástól eltérő szemléletű korszakra oszthatók fel. Az első, középkori korszakra a kéziratosság jellemző. Romulus meséinek egy-egy gyűjteményét kódexekbe másolják, a ránk maradt források döntő része a 10–12. század tájékán készült. Ezek természetesen még nem nevezhetők a szó hagyományos értelmében „kiadásnak”. A 16. század elejétől a humanista mesegyűjtemények már nem kizárólagosan támaszkodnak erre a szöveghagyományra, helyette újabb, más forrásokból is táplálkozó gyűjteményeket közölnek, a Romulus-corpus pedig háttérbe szorul. Döntő fordulatot jelent a történetben az a pillanat, amikor Pierre Pithou felfedezi Phaedrus verseit. A Phaedrus-kiadók szinte azonnal felismerik, hogy a prózai parafrázisok segítenek értelmezni, javítani, sőt rekonstruálni Phaedrus verseit. Így a Romulus-gyűjtemény a Phaedrus-kommentárok szerves részévé válik. A 19. századtól a Romulus-corpus önállóan is megjelenik, ezeket már a mai értelemben vett tudományos szövegkiadásoknak tekinthetjük. A legfontosabb Romulus-kiadások a következők:

1. NILANT, Johannes Fredericus: *Fabulae antiquae ex Phaedro, fere servatis ejus verbis, desumptae et soluta oratione expositae, inter quas reperiuntur nonnullae ejusdem auctoris et aliorum antea ignotae. Accedunt Romuli fabulae aesopiae omnes ex mssis depromptae et adjectis notis editae ab Joh. Frederico Nilant, Theodorus Haak, Lugduni Batavorum 1709*
2. SCHWABE, Johann Gottlob: *Phaedri Augusti liberti Fabularum Aesopiarum libri quinque. Ad codices mss et optimas editiones recognovit varietatem lectionis et commentarium perpetuum adjecit Joann. Gottlob. Sam. SCHWABE. Accedunt Romuli Fabularum Aesopiarum libri quatuor ad codicem divionensem et perantiquam editionem Ulmensem nunc primum emendati et notis illustrati. I–II. Friedrich Vieweg, Braunschweig, 1806*
3. ÖSTERLEY, Hermann: *Romulus. Die Paraphrasen des Phaedrus und die aesopische Fable im Mittelalter. Berlin, Weidmann 1870*
4. HERVIEUX, Léopold: *Les Fabulistes latins. Depuis le siècle d'Auguste jusqu'à la fin du moyen âge II. Paris 1894²*
5. THIELE, Georg: *Der Lateinische Äsop des Romulus und die Prosa-Fassungen des Phädrus. Heidelberg 1910*

III. A Romulus-gyűjtemény kéziratai

Ebben a fejezetben soroltuk fel azokat a kéziratokat, illetve egy nyomtatványt is, melyekben a Romulus-corpus anyagát megtalálhatjuk. Először azt a két kéziratot vettük sorra, melyek az *Aesopus ad Rufum*-gyűjtemény leszármazottainak tekinthetők. Ezt követően a Romulus-gyűjtemény két nagy szövegcsaládja, a *recensio gallicana* és *vetus* kerül sorra, majd olyan egyéb kéziratokat, melyeknek hovatartozása problematikus. Végül megemlítjük a Pseudo-Dositheus-gyűjteményt is, mely egyáltalán nem tartozik a Romulus-corpushoz, de kontamináció útján meséi bekerültek a Romulus-gyűjtemény anyagába.

1. Az *Aesopus ad Rufum*hoz kapcsolható kéziratok:

Ad: Codex **Ademari**, Cod. VLO 15. (Leiden)

W: Codex **Wisseburgensis**, Cod. Guelf. 148 Gud. Lat. (August Herzog Bibliothek, Wolfenbüttel)

2. A *recensio gallicana* kéziratai:

F: Codex Ashburnhamianus (Biblioteca Mediceo Laurentiana Ms. 1555. Firenze)

M: Codex Cenomanensis (Médiathèque Loius Aragon, Ms. 84, Le Mans)

B: Codex **Burneianus** 59. (British Museum)

G: Codex **Gudianus**, Cod. Guelf. 182 Gud. Lat (August Herzog Bibliothek)

Cri: CLM 750. (Bayerische Staatsbibliothek, München, Petrus **C**rititius)

S: Steinhöwel, *Fabulae Aesopi*, Ulm 1476?

Fr: Codex **Frankfurtensis**, Praed. 60. (Frankfurt am Main)

O: Codex **Oxonienis** Collegii Corpus Christi 42. (Oxford)

RAH39: Real Academia de le **H**istoria, ms. 39. (Madrid)

3. A *recensio vetus* kéziratai:

V: Codex **Vindobonensis** 303 – Cod. **Vind.** lat. 303 (Bécs)

Vi: Codex **Vindobonensis** 901 – Cod. **Vind.** lat. 901. (Bécs)

E: Cod. Ms. lat. oct. 87. (egykor **E**rfurtban, ma Berlin)

W²: 2. kéz a Codex **Wisseburgensis**ben

4. Egyéb kéziratok:

VB: Vincent de **B**eauvais *Speculum historiale* c. és *Sp. Doctrinale* c. művében található mesék

Mon: CLM 5337 (Bayerische Staatsbibliothek, München)

O86: Codex **O**xoniensis Collegii Corpus Christi **86**. (Oxford)

B679: Codex **B**ernensis **679** (Universitätsbibliothek Bern Ms. 679)

B141: Codex **B**ernensis **141** (Universitätsbibliothek Bern Ms. 141)

Nil: Romulus **N**ilantius – MS 18270 (Párizs); MS Digb. 172 (Oxford); MS VLO 46.(Leiden)

5. Pseudo-Dositheus:

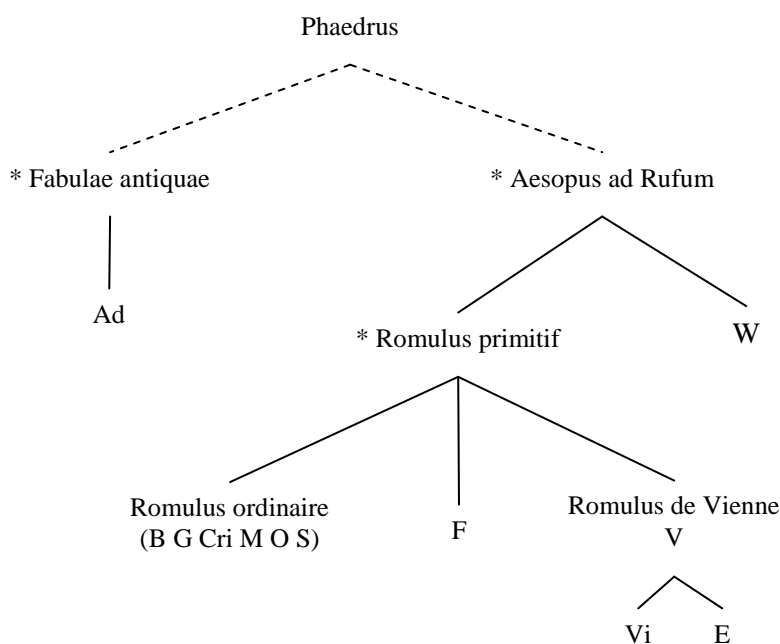
L: Pseudo-Dositheus-gyűjtemény, Codex **L**eidensis, VGQ 7 (Leiden)

P: Pseudo-Dositheus-gyűjtemény, Codex **P**arisinus, ms. 6503 (Párizs)

IV. Leszármazási elméletek

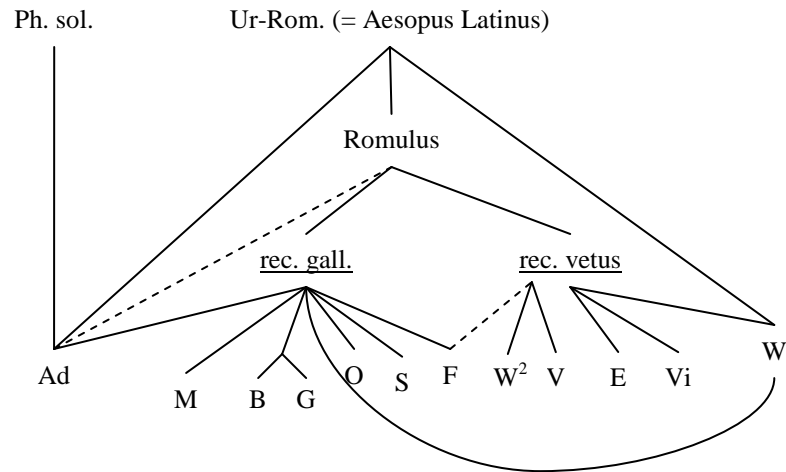
A Romulus-gyűjtemény egyes kéziratainak leszármazási rendje, a források egymáshoz való viszonya, valamint a középkori átdolgozások hagyománya összetett kérdés, mellyel már a korai Phaedrus-kiadásokban foglalkoztak. Schwabe két forrás, **G** és **S** alapján adta közre a Romulus-fabulák emendált főszövegét. Österley a korábban ismert források körét **B** szövegével gyarapította, és elgondolása szerint **B** testesíti meg az eredeti Romulus-szöveget.

Hervieux az általa vizsgált kéziratok alapján a *Romulus primitif* leszármazottait öt nagyobb családba sorolta be. Ezek közül a legfontosabb a *Romulus ordinaire* elnevezésű csoport, mely lényegében megfelel az általunk *recensio gallicanának* nevezett redakcióval. A *Romulus primitif*ből eredeztethető második nagy családot Hervieux *Romulus de Vienne*-nek nevezte, mely megegyezik az általunk *recensio vetusnak* nevezett szövegcsaláddal. Hervieux szintén **B**-t tekintette a *Romulus ordinaire* legfontosabb kéziratának, és ennek szövegét adta ki munkája második kötetében. Hervieux, bár sztemmát nem rajzol, leírásából mégis könnyen kiderül, hogyan gondolja el a szöveghagyományt:

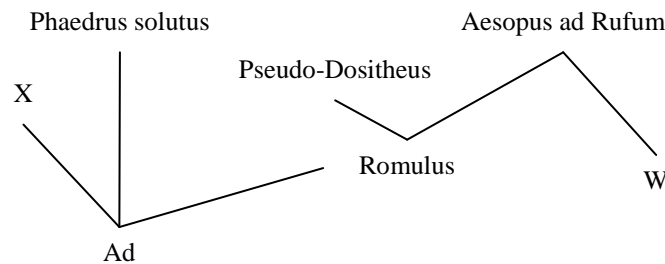

Georg Thiele a korábbi elképzelésektől eltérő módon szemlélte a Romulus-corpust és annak problémáit. Szerinte a Romulus-gyűjtemény nem Phaedrus parafrázisaiból származik le, hanem egy olyan latin nyelvű prózai mesegyűjteményből (*Aesopus Latinus*), mely Phaedrustól független hagyományon alapul. A romulusi mesék szövegén folyamatosan

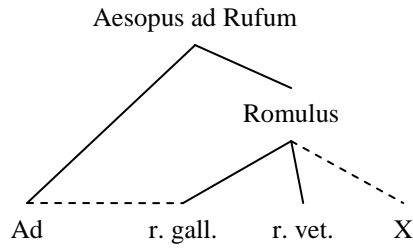
megfigyelhető Phaedrus-reminiszcenciákat részben kontaminációkkal, részben későbbi Phaedrus-interpolációkkal magyarázta. Thiele a Romulus-gyűjtemény leszármazását a következőképpen vázolta fel:

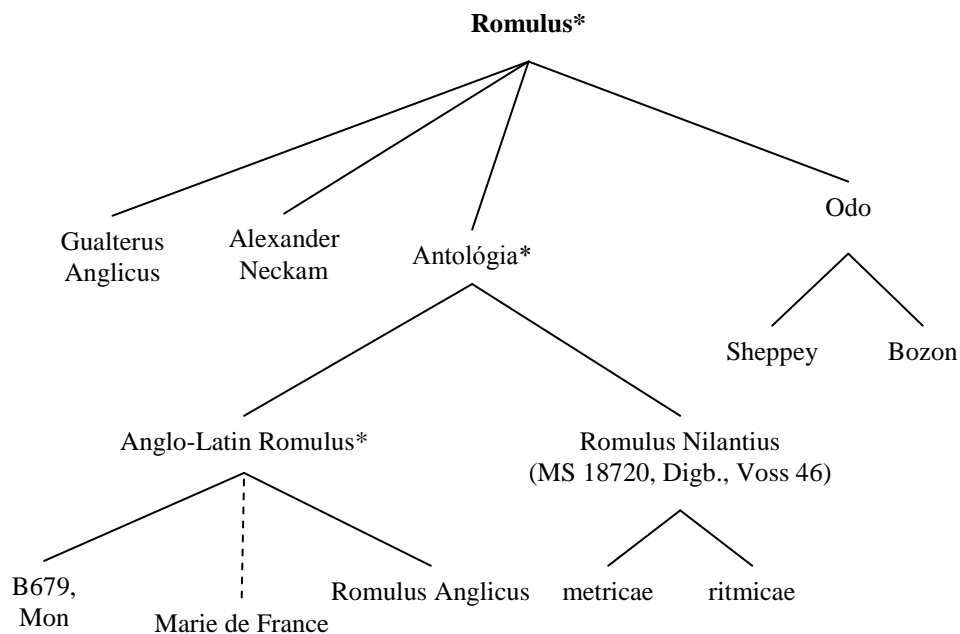
Carl Magnus Zander a Romulus-gyűjteményt ismét a Phaedrusszal való kapcsolat szempontjából vizsgálta. Bár Zander nem rajzolta le az összefüggést a gyűjtemények között, munkája alapján a következőképpen foglalhatjuk össze elgondolását:

Francisco R. Adrados szerint a gyűjtemény megítélésének alapkérdése, hogy a Romulust a phaedrusi versek prózaivá formált parafrázis-gyűjteményének tekintjük-e, vagy pedig a Romulus-corpusban meglévő, idegen eredetű meséket tartjuk elsődlegesnek. Szerinte ez csupán kvantitatív kérdés. Adrados szerint **Ad** és **W** nem sorolható a Romulus-corpushoz, ezek legfeljebb kontamináció révén érintkeztek vele. A *recensio gallicana* és *recensio vetus* elnevezéseket megtartva ennek megfelelően újrarajzolta a Romulus-gyűjtemény tradícióját:

Miután áttekintette a Romulus-corpus két legfontosabb szövegcsaládját, a *recensio gallicanát* és a *recensio vetust*, Adrados külön fejezetben ejt szót a középkori szöveghagyomány többi forrásáról, sztemmáján ezeket jelölte X-szel. Szerinte előbb egy antológia alakult ki a 9. század tájékán, melyből a *Romulus Nilantius* szövegcsaládja, illetve egy úgynevezett *anglo-latin Romulus* származtatható le. Ez utóbbi lehetett a forrása a *Romulus Anglicus*-gyűjteménynek, a **B679** és a **Mon** mesesorozatainak. A Romulus-gyűjtemény középkori átdolgozásairól Adrados a következő sztemmát rajzolta:

V. Célok és módszerek

Karl Lachmann dolgozta ki a 19. században azt a textológiai módszert, melyet ókori szövegek kiadásánál a mai napig általános használnak. A *közös hibák módszerét* kidolgozása óta kritikák érik (Pasquali, Bédier), a modern filológiai és irodalomelméleti iskolák

folyamatosan bírálják, gyakran teljesen elutasítják (Zetzel, Cerquiglini). A bírálatok csak részben jogosak, mert a Lachmann-módszer zárt hagyományozódás (*recensio clausa*) esetében nem kifogásolható. A probléma nem a módszerrel van, hanem az ókori és középkori hagyományozódás természetével. A kontamináció jelensége, a nyílt szöveghagyomány (*recensio aperta*) valóban korlátokat szab ennek az eljárásnak.

Amikor egy másoló több forrásból is merít, vegyes szöveghagyomány jön létre. Ilyenkor a szövegtörténetet nem tudjuk sztemmán ábrázolni. Ez egyáltalán nem ritka, a szövegek javítása, kiegészítése, bővítése gyakran eredményez kontaminációt. A szövegkritika nem tud általános megoldást az ilyen helyzetekre, csak a Lachmann-módszer gyengességére hivatkozik. Osztályoztuk a kontamináció gyakori eseteit, és felvázoltunk egy általános módszert az ilyen szövegek vizsgálatára. Az általunk javasolt lépések a következők: a kevert hagyományú szövegrészek felismerése, elkülönítése és a vizsgálatból való ideiglenes kizárása.

A Romulus-corpus szövegtörténetében időnként jelentős átdolgozások mentek végbe, ilyen az *Aesopus ad Rufum*-levéllel kezdődő corpus kialakulása, a Romulus-gyűjtemény megszerkesztése, a *recensio vetus* különválása, különféle válogatott vagy bővített gyűjtemények létrejötte. Az egyes redakciók története szemlélhető konzervatív szöveghagyományként, az átdolgozások pedig kijelölik a hagyomány fordulópontjait. Természetesen a kontamináció különböző típusait is megfigyelhetjük a hagyomány során. A Romulus-gyűjtemény vizsgálatakor azt tapasztaltuk, hogy a kontaminációs helyzetekre felvázolt modellünk jól alkalmazható. Nincs tehát elvi akadály annak, hogy a Lachmann-módszert a szükséges korlátozásokkal érvényesnek tekintsük. Lachmann teljes joggal különítette el a *recensiot* és *emendatiot*, mert az előbbi objektív, a másik pedig szubjektív lépés. Ezért vizsgálatunkat a *recensio* feladatára szűkítettük, és nem törekedtünk arra, hogy az archetypust rekonstruáljuk vagy az egyes kéziratok szövegét javítsuk.

Először táblázatot készítettünk a Romulus-gyűjtemény kéziratainak meséiről. Ez egyszerre szolgált konkordanciaként és lehetővé tette a gyűjtemények tartalmának áttekintését is. A kéziratok meseanyagát teljes egészében számítógépen rögzítettük, és szinoptikus összevetést végeztünk rajta. Ezen különböző színekkel jelöltük a kéziratok eltéréseit. A teljes kolláció segítségével térképeztük fel a Romulus-corpus szöveghagyományát. Több ponton módosítottuk a szakirodalom álláspontját, bizonyos kéziratokat más szövegcsaládba soroltunk, és eltérően látjuk a különböző redakciók viszonyát is. Dolgozatunkban külön fejezet tárgyalja az egyes szövegcsaládok hagyományát, és a gyűjtemények belső felépítésének rendjét és kérdéseit. Ezt követően felépítettük azt a sztemmát, mely véleményünk szerint helyesen ábrázolja a kéziratok egymáshoz való viszonyát.

VI. A *recensio gallicana*

Elsőként azt a három kéziratot (**B**, **G**, **Cri**) vizsgáltuk, melyek a *recensio gallicanán* belül egy szűkebb családot alkotnak. A kiadások ezt a családot tekintették elsődlegesnek, az összes kritikai kiadás ezt adta ki főszövegként, vagy ez alapján rekonstruált főszöveget. A dolgozatban bemutatott szöveghelyek azonban azt bizonyították, hogy ezek a kéziratok valójában a sztemma alján helyezkednek el. Ezért ezt a családot *gallicana B*-nek neveztük el, hogy jelezzük a redakción belül elfoglalt másodlagos helyzetét.

A *recensio gallicana* többi kéziratát *gallicana A* családnak neveztük el, ezek nem alkotnak olyan szoros családot, mint a *gallicana B* forrásai. A család tagjai közül elsőként **Fr**-t vizsgáltuk. Az eddigi kutatás nem ismerte még ezt a kéziratot, ezért önálló eredménynek tartjuk, hogy felismertük a kézirat jelentőségét, és bevontuk az összehasonlító vizsgálatba. **Fr** meseanyaga több részre osztható, első része a *recensio gallicanához* tartozik (**Fr₁**), második része pedig a *recensio Wissemburgensishez* (**Fr₂**). **Fr₁**-ről a szövegösszevetés segítségével beláttuk, hogy elsődleges helyet foglal el a *recensio gallicana* kéziratok között, és így a sztemma tetején helyezkedik el, vagyis különösen értékes szövegvariánsokat hordoz.

A szakirodalom már korábban is ismerte a **Mon** kéziratot, de téves helyre sorolta be. Dolgozatunkban bebizonyítottuk, hogy ez valójában a *gallicana A* család része, vagyis át kell helyeznünk a szakirodalom által korábban megrajzolt sztemmán. A szövegösszevetés azt is megmutatta, hogy **Mon** az **Fr₁** és **S** forrásokkal együtt a Romulus-tradíció elején helyezkedik el, és ez a három forrás viszonylag szoros rokonságban áll egymással.

A Romulus-gyűjtemény negyedik könyvét érintően egy érdekes jelenséget figyeltünk meg egyes forrásokban. Azt tapasztaltuk ugyanis, hogy ugyanazok a mesék hiányoznak az Ademar-kódex romulusi fabulái közül (**Ad₂**), mint amelyek Vincent de Beauvais gyűjteményéből (**VB**), és az Antológia darabjai közül. Ezek a kéziratok a *gallicana A* családjához tartoznak, de egy szelekciós lépés során anyaguk azonos módon változott meg. Egyetlen közös forrás felelős azért, hogy rendre ugyanazok a mesék hiányoznak belőlük.

A szövegösszevetés során összegyűjtöttük azokat a variánsokat, melyek a *gallicana A* és *gallicana B* csoportokat megkülönböztetik. E variánsok segítségével helyeztük el a sztemmán az **F** és **M** kéziratokat. **F** variánsai a *gallicana A* csoporttal egyeznek meg, de van néhány olyan szövegváltozás, mely az archetypushoz közeli forrásokat még nem érintette, így **F** helye a sztemmán egyértelműen kijelölhető. **M** ehhez képest további hibákat is tartalmaz, tehát **F**-nél lejjebb helyezkedik el a sztemmán.

VI. A *recensio Wissemburgensis*

W azért értékes kézirat, mert anyaga a Romulus-corpus forrására, az *Aesopus ad Rufumra* vezethető vissza. Az a levél, melyről ez a gyűjtemény a nevét kapta, **W**-ben csak több részre szakadva található meg. A kódex elején és végén álló prózai töredékek alapján rekonstruáltuk azt a prológust, mely az *Aesopus ad Rufum*-gyűjtemény élén szerepelhetett.

A kódex 4. könyvének mesesorrendjével külön foglalkoztunk. Itt néhány fabulát csonkán, félbe vágva olvashatunk, és néhány promythion is mutatja, hogy a gyűjtemény szövegében keveredés történt. Megállapítottuk, hogy a mesék tömbösen cserélődtek fel egymással, és beláttuk, hogy ezt a cserét levélpárok megfordulása okozta. Ezzel sikerült rekonstruálnunk a 4. könyv eredeti sorrendjét.

W mesesorrendje egyáltalán nem azonos rendben halad a Romulus-corpusszal, látszólag függetlenek egymástól. A kódex teljes mesesorozatát vizsgálva azonban kimutattuk, hogy ebben is mesetömbök különíthetőek el. Ezek szerint haladva előállítható az egyik gyűjtemény tartalomjegyzéke a másikkól. Tehát biztos, hogy kapcsolat van közöttük, egymásból származtathatók le.

Fr₂ mind szövegállapotát, mind pedig sorrendjét tekintve sokban hasonlít **W**-hez. Bár anyaga valamivel szűkebb, nyilvánvaló, hogy egy redakciót képviselnek, így **W** immáron nem egyedüli tagja a *recensio Wissemburgensis* családjának. A két kézirat alapján felvázolható e szövegcsalád belső struktúrája is.

Fr₁ meséi ugyan a *gallicana A* családhoz tartoznak, de néhány mese és marginália esetében felismerhetjük benne a *recensio Wissemburgensis* hatását. **Fr₁** bizonyos helyein a szöveg kontaminálódott, és szövegállapotából megállapítottuk, hogy ez milyen módon történt. **Fr** másolója, Johann Streler a 15. században egy sérült *gallicana*-kézirathoz jutott, és ennek lacunáit egy *Wissemburgensis*-típusú kódexből egészítette ki. A rekonstruált másolási folyamat nemcsak a kontaminációt, hanem a kódex margináliáit is jól magyarázza.

VII. A *recensio vetus*

Georg Thiele véleménye szerint a *recensio vetus* kéziratok régebbi hagyományt tükröznek, mint a *recensio gallicana* kódexei. Közvetlenül a Romulus-gyűjtemény archetypusából vezette le. A kéziratokat vizsgálva először azt állapítottuk meg, hogy nem a legbővebb **V** mutatja jól a redakció törzsanyagát. A *recensio vetus* véleményünk szerint csupán 60 meséből állhatott.

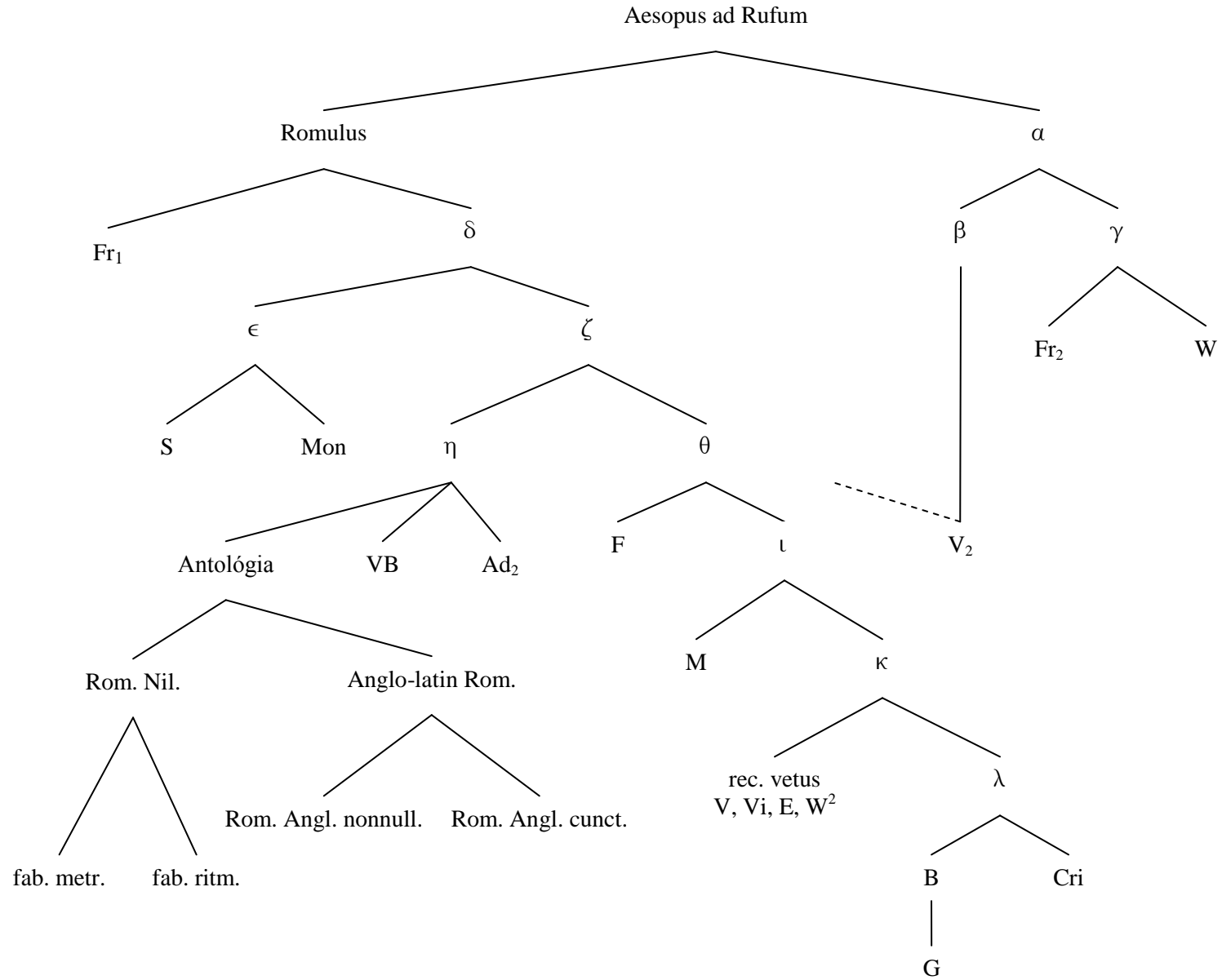
A V kézirat végén található mesék, melyek a *recensio vetus* más kódexeiben nem szerepelnek, későbbi bővítés eredményei. Sikerült meghatároznunk azt a forráscsoportot, melyekkel e fabulák rokonságot mutatnak. Ez kétségtelenül a *recensio gallicana*hoz tartozó kézirat volt. Ráadásul azt is beláttuk, hogy ebben a *gallicana*-kódexben a *recensio Wissemburgensis* variánsai is felbukkannak. Vagyis kettős kontamináció történt: előbb egy W-típusú szöveg épült be egy *gallicana*-kézirat anyagába, majd ennek alapján bővült a V gyűjtemény.

Redakciók közötti kontamináció figyelhető meg a *recensio vetus* egy másik kódexében, VI-ben is. Itt a gyűjtemény közepén található egy *recensio gallicana*ból származó blokk. V és VI esetében is sikerült közelítőleg meghatározni a kontaminációért felelős *gallicana*-kézirat helyét a hagyományban.

A *recensio vetus* variánsainak vizsgálata arra az eredményre vezetett, hogy Thiele álláspontjával szemben ez a redakció nem független a *recensio gallicana* hagyományától. Bár erős átdolgozásokon ment keresztül, ezért a szöveghagyomány nehezen ítélnél meg, úgy látjuk, hogy a *recensio vetus* a hagyomány egy viszonylag kései pontjára helyezhető el. Közös hibák mutatják, hogy kapcsolatban áll a *gallicana B* kézírataival. Ez kétségtelenül annak a jele, hogy a *recensio vetus* szövegkritikai értéke lényegesen kisebb, mint korábban gondolták.

VII. A sztemma

A Romulus-corpus különböző kézírataira vonatkozó megfigyeléseinket egy sztemmával ábrázoltuk. Elhelyeztük rajta az *Aesopus ad Rufum*-gyűjteménytől kiindulva valamennyi nagy szövegcsaládot, a *recensio Wissemburgensis*t, a Romulus-gyűjteményt és ennek családait, a *recensio gallicana*t, valamint a *recensio vetust*. Az áttekinthetőség kedvéért nem jelöltük a kontaminációs vonalakat, ez alól csak egyetlen kivételt tettünk, V₂ azért szerepel mégis így a rajzon, hogy a *recensio Wissemburgensis* családjának belső struktúrája megfelelő módon ábrázolható legyen. A sztemmarajzolás célja azonban nem a valóság pontos ábrázolása. Csupán azt az állapotot mutatja meg, ahogyan a források viszonyait dolgozatunkban feltártuk. De éppen a korábbi szakirodalom sztemmáinak átalakítása során vált világossá számunkra, hogy az új struktúra új kiindulási pontot hoz létre, mert megszabja a kollacionálás irányát. E rajzra úgy tekintünk, mint disszertációnk konklúziójára.

VIII. Kitekintés – Pesti Gábor Aesopus-fordítása

Nem tartozik közvetlenül a Romulus-corpus kérdésköréhez Pesti Gábor mesegyűjteménye. Ugyan első részében rá lehet ismerni a mesék romulusi sorrendjére, de olyan humanista gyűjteményt fordított, mely már jelentősen eltávolodott a Romulus-gyűjteménytől. Mint az közismert, Pesti Gábor *Aesopi Phrygis fabulae* című nyomtatványa az első magyar állatmese-gyűjtemény, Bécsben 1536-ban jelent meg Singrenius nyomdájában.

A szakirodalom eddig is úgy tudta, hogy Pesti fordításának mintája Martin Dorp gyűjteményének valamelyik nürnbergi kiadása. A szöveghagyomány alapos vizsgálatával rámutattunk, hogy a helyzet ennél jóval bonyolultabb, Pesti bizonyíthatóan több nyomtatványt használt. Az Aesopus-életrajz esetében legalább három különböző alapszöveget kontaminált. Apró szövegkritikai jegyek alapján láttuk be, hogy a fordítás több esetben nem a nürnbergi nyomtatványokat követi, hanem a hagyomány francia ágát. Véleményünk szerint Abstemius mesegyűjteményét pedig nem azért hagyta el, mert az nem ókori eredetű, hanem egyszerűen azért, mert e munka indexen volt.

IX. A témakörhöz kapcsolódó publikációk

Phaedrus és Romulus. Mesék kétféle szereposztásban. in: *Corollarium, Tanulmányok a 65 éves Tar Ibolya tiszteletére*, szerk. CZEROVSZKI Mariann, NAGYILLÉS János, Szeged 2011, 345–349.

Phaedrus and the Medieval Tradition. *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 52 (2012), 173–189.

Pesti Gábor állatmeséinek forrásai. in: *Filológia és textológia a régi magyar irodalomban. Tudományos konferencia. Miskolc, 2011. május 25–28.*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc 2012, 101–111.

The Medieval Tradition of the Fables of Romulus. *Graeco-Latina Brunensia* 18 (2013) 185–197.

Phaedrus és a középkori szöveghagyomány. in: *Szöveg és Hagyomány. Tanulmányok.* PPKE BTK 2013, 171–197.

A Codex Wissemburgensis meséinek sorrendjéről. Esettanulmány. *Corollarium* 1 (2014) 38–48. Online folyóirat. szerk. TAR Ibolya, HAJDÚ Attila, GELLÉRFI Gergő. <http://www2.arts.u-szeged.hu/cla/Corollarium/index.htm>